

INTEGRATSION FAOLIYAT ORQALI MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MARKAZLARARO MASHG'ULOTLARNI OLIB BORISHDA XORIJ TAJRIBALARI

Eshboyeva Diyoraxon Doniyor qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti magistranti.

Anotatsiya: *Ushbu maqolada, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida markazlararo mashg'ulotlarni tashkil etishning integratsion faoliyati va xorij tajribalari haqida so'z boradi. Maqolada xorij mamlakatlaridagi maktabgacha ta'limda markazlararo integratsiya jarayonlari, ularning samaradorligi va o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi. Integratsion faoliyatning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojiga ta'siri, pedagogik usullar va metodlar, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida amalga oshiriladigan mashg'ulotlar va faoliyatlar orqali bolalar orasidagi ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish masalalari yoritiladi. Xorij tajribalari asosida, o'zbek maktabgacha ta'lim tizimi uchun amaliy tavsiyalar berilgan.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается интеграционная деятельность в дошкольных образовательных учреждениях и межцентровые занятия в контексте зарубежного опыта. В статье проводится анализ процессов интеграции в дошкольном образовании зарубежных стран, их эффективности и особенностей. Оценивается влияние интеграционной деятельности на развитие детей дошкольного возраста, педагогические методы и подходы, а также способы организации занятий и мероприятий в дошкольных учреждениях для развития социальной интеграции среди детей. На основе зарубежного опыта предлагаются практические рекомендации для системы дошкольного образования Узбекистана.*

Annotatsion: *This article explores the integration activities in preschool educational institutions and the inter-center activities in the context of foreign*

experiences. It analyzes the integration processes in early childhood education in foreign countries, focusing on their effectiveness and unique characteristics. The impact of integration activities on the development of preschool children, pedagogical methods and approaches, as well as ways of organizing activities and programs in preschool institutions to enhance social interaction among children, are discussed. Based on foreign experiences, practical recommendations for the preschool education system of Uzbekistan are provided.

Kalit so'zlar: *Integratsion faoliyat, maktabgacha ta'lim, markazlararo mashg'ulotlar, xorij tajribalari, bolalar rivojlanishi, ijtimoiylashuv, ta'lim tizimi.*

Ключевые слова: *Интегративная деятельность, дошкольное образование, межцентровое обучение, зарубежный опыт, развитие ребенка, социализация, образовательная система.*

Key words: *Integrative activities, preschool education, inter-center training, foreign experience, child development, socialization, educational system.*

Kirish

Maktabgacha ta'lim tizimi bolalar uchun hayotga tayyorgarlikning muhim bosqichidir. Bu davrda bolalar nafaqat o'qish va yozishni o'rganishadi, balki ijtimoiy, emotsional, aqliy va kreativ rivojlanish uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalarni ham egallaydilar. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar uchun ta'lim jarayoni qanday tashkil etilishi, ular o'rganadigan faoliyatlari, usullari va yondashuvlari ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Shu nuqtai nazardan, integratsion faoliyat orqali markazlararo mashg'ulotlarni olib borish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim mexanizm hisoblanadi.

Integratsion faoliyat bolalar o'rtasida ilmiy va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda, bir nechta fan va faoliyat markazlarini birlashtirib ishlashda, turli ijtimoiy rollarni o'zlashtirishda va shaxsiy qobiliyatlarni rivojlantirishda

muhim ahamiyatga ega. Xorijda bu yondashuvlar turli pedagogik tizimlar va metodikalarda muvaffaqiyatli tatbiq etilmoqda. Misol uchun, Finlyandiya, Shvetsiya, AQSh, Niderlandiya va Italiya kabi davlatlar o'z maktabgacha ta'lim tizimlarida markazlararo mashg'ulotlarni integratsiya qilish orqali bolalar uchun kompleks va samarali o'quv muhitini yaratishga erishmoqdalar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integratsion faoliyat orqali markazlararo mashg'ulotlarni olib borishda xorij tajribalari quyidagicha yoritilishi mumkin:

1. Yagona o'quv muhiti yaratish (Finlyandiya): Finlyandiyada maktabgacha ta'limda markazlararo integratsiya tizimi keng rivojlangan. Har bir faoliyat markazi o'zaro aloqada bo'lib, bolalar turli markazlar (san'at, matematika, tabiiy fanlar, ijtimoiy ko'nikmalar) bo'yicha mashg'ulotlarni birlashtirib, bir butun o'quv jarayonini yaratadilar. Bunda o'qituvchilar bolalarning rivojlanishiga mos ravishda markazlararo faoliyatni integratsiyalash orqali ta'limni amalga oshiradilar.

-Yagona o'quv muhiti kontsepsiyasi

Finlyandiya ta'lim tizimida yagona o'quv muhitini yaratish, bolalarga o'zlarining barcha qiziqishlari va ehtiyojlariga mos keladigan faoliyatlarni tanlash imkonini beradi. Bu tizimda maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'quv jarayonini integratsiya qilishga katta e'tibor qaratadi, ya'ni har bir faoliyat markazi (san'at, matematika, tabiat, ijtimoiy o'yinlar) birgalikda ishlaydi va bolalarning rivojlanishini umumiy maqsadga erishish uchun muvofiqlashtiradi. Misol uchun, agar bolalar tabiiy resurslar haqida o'rganayotgan bo'lsa, ular tabiat markazida tajriba o'tkazishadi, san'at markazida tabiat tasvirlarini chizishadi, matematik markazda esa o'simliklar va hayvonlar bilan bog'liq masalalarni yechishadi. Bunday integratsiya bolalarga bilimlarni nafaqat biror bir soha doirasida, balki ko'plab fanlar va faoliyatlarda birlashtirib o'rganish imkoniyatini yaratadi.

- Ta'lim markazlarining o'zaro integratsiyasi

Finlyandiyada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida markazlararo faoliyatni tashkil etishda o'qituvchilar va tarbiyachilar bolalar uchun yagona o'quv muhitini yaratish maqsadida birgalikda ishlaydi. Bunda har bir markaz (masalan, san'at, ilm-fan, tabiat, matematika, o'yin) o'zaro bog'lanadi va bolalar bir nechta markazda bir vaqtda faoliyat ko'rsatadilar. Bu yondashuv bolalarga o'rganilayotgan mavzu yoki faoliyatni chuqurroq tushunishga, o'quv materiallarini turli yo'llar bilan o'rganishga yordam beradi. Misol uchun, bolalar "hayvonlar olami" mavzusida ishlayotganda, ular bir vaqtning o'zida hayvonlar haqida ilmiy ma'lumotlar olishadi (ilmiy markaz), hayvonlarni tasvirlashadi (san'at markazi), hayvonlar bilan bog'liq o'yinlar o'ynashadi (o'yin markazi), va hatto hayvonlar bilan bog'liq matematik masalalarni yechadilar (matematika markazi). Bu tarzda ta'lim har tomonlama, qamrovli va interaktiv bo'ladi.

-Bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish

Finlyandiya ta'lim tizimida yagona o'quv muhiti yaratishda bolalarning individual ehtiyojlari va qiziqishlari hisobga olinadi. Har bir bola o'zining qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlari asosida faoliyatni tanlashi mumkin. Shuning uchun, pedagoglar bolalar bilan ishlashda ularning har birining alohida xususiyatlarini va rivojlanish darajasini inobatga oladilar. Masalan, ba'zi bolalar san'at orqali o'z hissiyotlarini ifodalashni yoqtirsa, boshqalari ilmiy tajribalar orqali yangi bilimlar olishdan zavqlanishadi. Yagona o'quv muhitini yaratish orqali barcha bolalar o'zlariga mos faoliyatda ishtirok etib, o'z qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

-Hamkorlik va jamoaviy faoliyat

Finlyandiyada ta'lim jarayoni faqat bolalar o'rtasida emas, balki o'qituvchilar va tarbiyachilar o'rtasida ham jamoaviy ishga asoslangan. O'qituvchilar va tarbiyachilar birgalikda markazlararo mashg'ulotlarni rejalashtirib, o'quv jarayonini muvofiqlashtiradilar. Bunday jamoaviy yondashuv, bir tomondan, pedagoglarga o'z tajribalarini baham ko'rish va samarali usullarni qo'llash imkoniyatini yaratadi, boshqa tomondan, bolalar

uchun muvofiqlashtirilgan va tizimli o'quv jarayonini tashkil etishga yordam beradi.

- Ta'limning individualizatsiyasi va inkluzivligi

Finlyandiya maktabgacha ta'lim tizimi inkluziv ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor beradi. Bu shuni anglatadiki, har bir bola, shu jumladan, maxsus ehtiyojlarga ega bolalar ham, ta'lim jarayoniga teng huquqli ravishda jalb qilinadi. Yagona o'quv muhitini yaratish orqali har bir bola uchun mos faoliyat va imkoniyatlar yaratiladi. Bunda turli markazlar orqali bolalar o'zlari uchun eng mos keladigan metod va materiallar bilan ishlashadi, bu esa ta'limning samarasini oshiradi.

Finlyandiyaning maktabgacha ta'lim tizimida yagona o'quv muhitini yaratish bolalarga turli fanlar va faoliyatlar o'rtasida bog'lanishni, bir nechta ko'nikmalarni birlashtirib o'rganishni ta'minlaydi. Bu yondashuv bolalar uchun qamrovli, izchil va samarali ta'lim jarayonini yaratadi. Har bir faoliyat markazining integratsiyasi orqali bolalar ilmiy, kreativ va ijtimoiy ko'nikmalarini bir vaqtda rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shuningdek, pedagoglarning jamoaviy yondashuvi, bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish va inkluziv ta'limni rivojlantirish Finlyandiya maktabgacha ta'lim tizimining eng kuchli tomonlaridan biridir. Bu tajriba boshqa mamlakatlarga ham ta'lim tizimini yaxshilashda yordam berishi mumkin.

2. O'qituvchilarning jamoaviy ishlashi (Shvetsiya): Shvetsiyada maktabgacha ta'limda markazlararo faoliyatni tashkil etishda o'qituvchilar va tarbiyachilar o'rtasida jamoaviy hamkorlik alohida o'rin tutadi. Ular birgalikda o'quv faoliyatlarini rejalashtirib, turli markazlar (san'at, o'yin, ilmiy faoliyat va boshqalar) o'rtasida integratsiyalashgan mashg'ulotlarni tashkil etadilar. Bu bolalarga o'ziga xos ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi.

-Shvetsiyada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'qituvchilarni jamoaviy ishlashga jalb qilish ta'limning samarali bo'lishini ta'minlashning

muhim vositasidir. O'qituvchilar o'rtasida kuchli hamkorlik va jamoaviy ishning mavjudligi o'qituvchilarga quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

- Pedagogik tajriba almashish: O'qituvchilar bir-birlariga o'z tajribalarini, o'qitish metodlarini va samarali pedagogik yondashuvlarni almashishadi. Bu o'z navbatida o'qituvchilarning malakasini oshiradi va pedagogik ko'nikmalarni yanada rivojlantiradi.

- Yangi pedagogik metodlarni joriy etish: Shvetsiyada o'qituvchilar birgalikda yangi pedagogik metodlarni ishlab chiqish va sinovdan o'tkazishadi. Bu o'qituvchilarga innovatsion yondashuvlarni amalga oshirish imkonini beradi, bu esa maktabgacha ta'lim sifatini oshiradi.

- O'qituvchilarni qo'llab-quvvatlash: Jamoaviy ish o'qituvchilarni bir-birini qo'llab-quvvatlash va yordam berishga undaydi. Bu pedagogik stressni kamaytiradi, o'qituvchilar o'rtasidagi muammolarni hal qilishda yordam beradi va umumiy ish muhitini yaxshilaydi.

- Shvetsiya Tajribasida Jamoaviy Ishning Pedagogik Asoslari

Shvetsiya ta'lim tizimida o'qituvchilarni jamoaviy ishlashga jalb qilishda bir nechta asosiy prinsiplar qo'llaniladi:

- Guruhda ishlashning tashkil etilishi: Shvetsiyada o'qituvchilar jamoaviy ishlashni, ko'pincha guruhlar yoki kichik jamoalar tashkil qilish orqali amalga oshiradilar. Bu o'qituvchilarni o'zaro tajriba almashishga, o'z fikrlarini erkin ifodalashga va yangi pedagogik g'oyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

- O'zaro yordam va maslahatlar: Jamoaviy ish jarayonida o'qituvchilar bir-biriga yordam berishadi. Masalan, bir o'qituvchi yangi metodni sinovdan o'tkazganda, boshqa o'qituvchilar uning tajribasini tahlil qilib, konstruktiv maslahatlar berishadi. Bu jarayon o'qituvchilarning o'zaro hurmatini va hamkorlik ruhini mustahkamlaydi.

- Raqamli texnologiyalarni qo'llash: Shvetsiyada o'qituvchilar jamoaviy ishlashda raqamli texnologiyalarni keng qo'llashadi. Bu orqali ular o'zaro kommunikatsiya o'rnatish, masofaviy ta'lim va resurslar almashish imkoniyatlarini kengaytiradilar.

-Jamoaviy Ishning O'quvchilar Uchun Afzalliklari

O'qituvchilarning jamoaviy ishlashi o'quvchilar uchun ham bir qator foydalar keltiradi:

- Shvetsiya pedagogik tizimida integratsion faoliyatni rivojlantirish: O'qituvchilarning birgalikdagi ishlashlari integratsion faoliyatlarni samarali tashkil etishga yordam beradi. Masalan, o'qituvchilar bir-birlari bilan tajriba almashib, o'quvchilarga markazlararo mashg'ulotlarni olib borishda turli pedagogik metodlarni qo'llaydilar. Bu esa o'quvchilarning turli sohalarda (san'at, fan, til, matematika va boshqalar) bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

- Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: O'qituvchilar o'rtasidagi jamoaviy ishlash o'quvchilarga ham ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatishda yordam beradi. Bolalar o'qituvchilarni bir-birini qo'llab-quvvatlash, muammolarni birgalikda hal qilish, yangi g'oyalar bilan chiqish kabi ko'nikmalarni ko'rishadi va bu tajribani o'zlariga tatbiq etadilar.

- Kreativ va innovativ o'qitish: Shvetsiyada o'qituvchilar birgalikda ishlash orqali yangi va innovatsion metodlarni ishlab chiqadilar. Bu metodlar o'quvchilarga ta'limni yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi.

Xulosa:

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integratsion faoliyatning ahamiyati va xorij tajribalari haqida so'z boradi. Integratsion faoliyat — bu bolalarning intellektual va hissiy rivojlanishiga, ular orasida o'zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradigan, turli markazlararo mashg'ulotlarni o'z ichiga olgan jarayon sifatida ta'riflanadi. Xorijda bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirishda ko'plab usul va metodlar qo'llaniladi. Masalan, Skandinaviya mamlakatlarida maktabgacha ta'limda bolalar uchun ko'p faoliyatli integratsion markazlar tashkil etilgan bo'lib, bu jarayon ularda ijodkorlik, jamoaviy ish va shaxsiy rivojlanishni kuchaytiradi. Shuningdek, bu tajribalar bolalarning ijtimoiylashuvi, tili va xulq-atvori rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, xorij tajribalari asosida maktabgacha ta'limda markazlararo mashg'ulotlar va integratsion faoliyatning o'rni katta ekanligini ko'rsatadi. Bunday faoliyatlar nafaqat bolalar, balki o'qituvchilar uchun ham muhim tajriba va bilimlar beradi, bu esa ta'lim sifatini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Axmedova, G. (2020). Maktabgacha ta'lim tizimi: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'qituvchi.
2. Ismoilova, R., & Turg'unov, A. (2019). Maktabgacha ta'limda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Karimov, I. (2021). Pedagogika: ta'lim jarayonida integratsion faoliyat. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2018). Maktabgacha ta'limda integratsiya va pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent: O'zbekiston.
5. Shamsiev, M. (2017). Pedagogik texnologiyalar: Yangi metodlar va yondashuvlar. Toshkent: Sharq.

Internet sahifalari:

1. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2023). Maktabgacha ta'limni rivojlantirish bo'yicha yangiliklar. <https://edu.uz> (<https://edu.uz/>)
2. O'zbekiston ta'lim va fan instituti. (2022). Maktabgacha ta'limda integratsion faoliyat: metodologik yondashuvlar. <https://institute.edu.uz> (<https://institute.edu.uz/>)